
УГОРСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Загально визнаним в експертному середовищі є те, що вже протягом тривалого часу співробітництво між Угорщиною та Україною продовжує слугувати прикладом цивілізованої та прагматичної міжнародної співпраці.

Зазначимо, що в Угорщині транскордонне співробітництво відбувається на різних рівнях: між регіонами (1МиТ82), між обласними органами самоврядування та їхніми інститутами (МШУЗ), між меншими місцевими самоврядними одиницями (N13X84), а також у рамках Карпатського єврорегіону та Інтеррегіо (так зване інституційне співробітництво) та між громадськими організаціями. Для ефективнішого розвитку транскордонного співробітництва в Угорщині запроваджено інститут Уповноваженого прем'єр-міністра, головним завданням якого є сприяння формуванню відповідної правової бази, координації дій з центральними органами державної влади і практична діяльність у прикордонному регіоні.

Зрозуміло, що відносини між Саболч-Сатмар-Березькою та Закарпатською областями найбільш інтенсивні. Наразі це єдиний приклад транскордонної співпраці прикордонних регіонів сусідніх країн, які мають Концепцію спільного розвитку прикордонних територій. Загальна мета концепції, що визначає як загальні засади стратегії розвитку українсько-угорського співробітництва взагалі, так і створення прикордонного регіону зокрема - сприяння суспільному згуртуванню, підвищенню якості життя населення прикордонного регіону за умов максимального використання наявних можливостей транскордонного співробітництва.

Висвітлення окремих питань сучасного стану угорсько-українського співробітництва важливе, з огляду на те, що сьогодні Україна має 136 км кордону не просто з Угорщиною-державою, а з країною, яка входить до надпотужного економічного блоку - Європейського Союзу. Актуальність обговорення го-

стрих питань двосторонніх відносин сучасності обумовлюється і пріоритетністю євроінтеграційного курсу України.

З метою координації діяльності у підготовці, здійсненні та реалізації програм і проектів розвитку територій регіонів обох держав, розширення господарських, торговельних та науково-культурних зв'язків, реалізації заходів щодо захисту навколишнього природного середовища, зайнятості населення з обох боків кордону 15 липня 2000 року підписано Угоду про співробітництво між об'єднаннями органів самоврядування прикордонних регіонів: Берегівщини (Україна) та регіонального розвитку "Берегат" (Угорська Республіка).

Комунікацією Європейської Комісії "Розбудова шляху для Нового інструменту Сусідства" (оприлюднена у березні 2003 року) передбачено створення протягом 2004-2006 рр. умов для впровадження єдиного інструменту транскордонного співробітництва для розширеного ЄС та країн - сусідів, в т.ч. України.

Програми сусідства - це унікальні можливості для прикордонних регіонів. Всі програми надають можливість залучити у розвиток регіону додаткові кошти у формі безповотної технічної допомоги.

Розуміючи актуальність та проблематику цього питання, прикордонні регіони Угорщини та України (Саболч-Сатмар-Березька та Закарпатська області) працюють у сфері розробки неприбуткових проектів із залученням коштів міжнародних донорських організацій.

У розвитку міжрегіональних та міжнаціональних ділових стосунків як в прикордонних країнах, так і в інших державах важливу роль відіграють розвиткові інституції (агентства регіонального розвитку, центри транскордонного співробітництва та ін.), які безпосередньо займаються розробкою та виконанням регіональних програм та транскордонних проектів, враховуючи досвід та проблеми прикордонних регіонів.

У 2003 році Саболч-Сатмар-Березька обласна рада регіонального розвитку (Угорщина) та Закарпатська обласна рада (Україна)

їна) спільно започаткували проект "Міст для співпраці 2003" за підтримки фонду Європейського Союзу TACIS Mikro Project.

Стратегічним кроком для подальшого розвитку транскордонного співробітництва стало впровадження комплексу заходів з метою синхронізації дій органів регіональної влади та розвиткових інституцій по обидва боки кордону в рамках розробки спільних концептуальних та стратегічних документів, а також впровадження "дзеркальних проектів", використовуючи досвід прикордонних регіонів. На сьогоднішній день розроблені наступні концептуальні документи: Концепція спільного розвитку прикордонних регіонів Угорщини та України; Стратегія розвитку прикордонних територій України, Угорщини, Польщі, Словаччини та Румунії "Карпати 2004-2011". Завдяки активній участі угорської делегації, яку очолював Ласло Газда - голова загальних зборів Саболч-Сатмар-Березької області, міжнародна конференція у 2003 році стала домінантною подією для подальшого розвитку прикордонних територій. Карпатський протокол вперше об'єднав зусилля прикордонних регіонів 5-ти країн - членів ЄС та України, яка не є членом Європейського Союзу, з метою спільного вирішення транскордонних проблем. Звернення до досвіду Угорщини на шляху до ЄС дасть змогу Україні вносити необхідні корективи в роботу як на шляху до СОТ, так в перспективі і до ЄС. Про це свідчить досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС, де Угорщина відіграла значну роль. Вивчення і врахування цього регіонального інструменту колективної співпраці на шляху до ЄС - важливий резерв для використання Україною. Тому аналіз здобутків і врахування недоліків на шляху до Європейської спільноти принесе лише користь. Характерною особливістю двосторонніх відносин є комплекс спільних проблем, довкола вирішення яких об'єднуються зусилля Угорщини і України. Серед них: повсякденна двостороння співпраця з гармонізації міжнаціональних відносин з урахуванням того, що в Україні на Закарпатті компактно проживає більше 150 тис. угорців, а це понад 12 відсотків від загальної кількості населення області; збереження багатой спадщини етнографічних, історичних традицій, культурних пам'яток та інше; об'єднання зусиль у боротьбі з паводками в басейні ріки Тиса, довжина якої на Закарпатті становить 262 км, а також

співпраця в області екологічної безпеки; вдосконалення транзитно-логістичної схеми доставки вантажів та вдосконалення прикордонно- транскордонної інфраструктури, підвищення ефективності роботи 5- го міжнародного автотранспортного коридору Київ - Лісабон.

Саме тому для успішного спільного вирішення названих та інших проблем в 2003 р. була розроблена Концепція спільного розвитку прикордонних територій Угорщини та України. В цьому документі були сформульовані 5 стратегічних цілей спільної роботи: створення конкурентоспроможної економічної системи; розвиток людських ресурсів та сфери послуг; полегшення доступу до прикордонного регіону.

Збереження природних та культурних цінностей, створення здорового та привабливого середовища.

З огляду на неабиякий організаційний потенціал, наявні зв'язки, досвід у вирішенні деяких конкретних проблем, на сьогодні можливим є розглядати єврорегіони в якості основних універсальних інструментів прикордонного (транскордонного) співробітництва.

При цьому доцільно було б дещо скоригувати мету діяльності Карпатського єврорегіону в цьому аспекті у двох основних напрямках:

Продовження виконання зовнішньополітичних задач у контексті європейського об'єднувачого процесу.

Економізація цілей єврорегіону, формулювання нових задач у зовнішньоекономічній сфері регіонального розвитку.

В той же час, після останнього розширення ЄС, перед Карпатським єврорегіоном постають нові завдання, а саме: підтримка і поглиблення добросусідських відносин між прикордонними територіальними одиницями; перетворення єврорегіонів в інформаційно-методичні центри прикордонного і транскордонного співробітництва, що сприяють пошуку партнерів, установленню зв'язків між ними; з огляду на наяв-

ність інформації і зв'язків, використання єврорегіонів як посередницьких структур в залученні інвестицій і донорського потенціалу в країну; використання лобістських можливостей єврорегіонів, насамперед стосовно європейських структур.

Вважаємо, що геополітичні зміни, що відбулися і відбуваються сьогодні, є позитивним стимулом до розвитку і вдосконалення співробітництва в рамках Карпатського єврорегіону. Адже більш високий, ніж раніше, статус єврорегіону - регіональний вихід його на рівень уже системи відносин між Україною і ЄС, обумовлює досить тривале подальше існування Карпатського єврорегіону.

Дозволимо собі навести окремі приклади співпраці Угорщини з Україною після останнього розширення ЄС в умовах пріоритетності євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу України дає змогу зупинитись на короткому аналізі окремих складових співробітництва.

Серед країн світу, які співпрацюють із закарпатськими підприємцями, по обсягах зовнішньоторговельного обороту уже в 2001 році Угорщина вийшла на перше місце.

Частка Угорщини в обсязі зовнішньої торгівлі області в 2002 році склала 26,9%: в обсязі експорту - 35,8%, в обсязі імпорту - 16,9%.

За участі угорського капіталу в області працює 115 суб'єктів господарювання, сума угорських інвестицій яких становить 23,8 млн. дол. США, що становить 17,6% по відношенню до загальнообласних обсягів.

Із загальної суми залучених угорських інвестицій найбільші обсяги спрямовані на обробну промисловість - 8,8 млн. дол. США (37,1% від загального обсягу); із неї: на харчову - 2,7 млн. дол. США.

Найбільші угорські інвестиції в Україні вкладені у спільні підприємства: СП "Мол Закарпаття" - 6,5 млн. дол. США, ДП "Систем Інвестмент Україна" - 4,0 млн. дол. США, Мукачівський завод "Точ-прилад" - 1,1 млн. дол. США, ТОВ

“Берег Сольнок” - 0,4 млн. дол. США, ТОВ “Грін Рей” - 0,5 млн. дол. США, “Аква-Білд” - 0,35 млн. дол. США, ТОВ “Сільвер” - 0,3 млн. дол. США, ТОВ “Берегівський радіозавод” - 1,4 млн. дол. США, СП “Мультифуд” - 0,5 млн. дол. США, АПК “Виноградів” - 0,8 млн. дол. США та інші.

Суттєві резерви поглиблення і розширення співпраці Угорщини і України задекларовані в ряді програм, зокрема в програмі довгострокової дії на Закарпатті - Регіональній стратегії розвитку області до 2015 року.

В останні роки співробітництво активізувалось, розширилось, набуває конкретних форм. Здійснюється узгодження проектної документації на реконструкцію діючих і будівництво нових гідротехнічних споруд на ділянках спільного інтересу. Відбувається обмін оперативною та необхідною додатковою інформацією, особливо під час виникнення паводкової ситуації, а також досвідом з питань експлуатації меліоративних систем та інженерних об'єктів на прикордонних ділянках річки Тиси.

За останні роки фахівці обох сторін розробили “Українсько-угорський проект реконструкції Берегівської меліоративної системи”, “Спільний план регулювання русла р. Тиса”, “Спільний план локалізації паводків у Березькому басейні Угорщини і Берегівській меліоративній системі”, “Техніко-економічне обґрунтування розвитку Закарпатської інформаційно-виміральної системи”. В реалізації цих проектів існує взаємний інтерес в захисті територій, населених пунктів обох країн.

Співробітництво між водогосподарськими організаціями Закарпатської області України та прикордонними водогосподарськими підприємствами Угорської Республіки розвивається згідно з положеннями Угоди між Урядом України та урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах, укладеної у м. Будапешті в 1993 і 1997 роках.

Захист населених пунктів і виробничих об'єктів від затоплення паводковими водами, і в першу чергу на прикордонних ділянках України з Румунією, України з Угорщиною та України

з Словаччиною є найбільш гострою проблемою не тільки для Закарпатської області, але й прикордонних регіонів цих країн, окремі території яких розташовані в басейні р. Тиса, як одному із найбільш паводкобезпечних регіонів Європи.

Шляхи досягнення цієї мети різні, і вони забезпечуються в кожній країні по-своєму, виходячи з наявних організаційних, технічних та фінансових можливостей.

Протипаводкова програма "Тиса" вартістю 1,5 млрд. грн. до 2015 року передбачає захист не тільки населених пунктів Закарпаття, а і згіачне зниження загрози для Угорщини.

Стосовно Закарпаття постійний і всеохоплюючий моніторинг водної ситуації доцільно було б здійснювати не тільки на водопостах р.Тиса та її притоках, але й запровадити його у створах водосховищ польдерів та емностей по вивченню режиму дії поверхневих і підземних вод, екзогенних процесів (виникнення оповзнів, селів, ерозії ґрунтів), що відбуваються, не очікуючи їх будівництва. Це дало б можливість більш ефективно і раціонально використовувати кошти з врахуванням дії цих явищ природи при проектуванні водогосподарських споруд в області.

Крім реконструкції діючої системи водозахисних дамб, протягом наступних десяти років передбачається будівництво нових протяжні стю 132 км. Ці дамби призначені для захисту від підтоплення населених пунктів і недостатньо захищених територій. До останніх належить, зокрема, прикордонна територія з Угорщиною на ділянці Бадалово-Саловка Берегівського і Ужгородського районів, на якій буде влаштовуватися земляна дамба заввишки в середньому 2 м, протяжністю 32 км.

За пропозиціями Міністерства закордонних справ Угорської Рес-публіки, викладених у Вербальній ноті від 6 листопада 2002 року № 19424/Абпт/КиМ/2002 щодо визначення прийнятності змін до Угоди між урядами Угорщини і України про пункти пропуску через державний кордон, Закарпатська облдержадміністрація вважає прийнятни-

ми запропоновані угорською стороною зміни до Угоди щодо надання відповідного статусу Пунктам пропуску: Лоя-Дзвінкове міжнародного пасажирського, за винятком автобусного руху - з режимом роботи з 8 до 16 за середньоєвропейським часом; Барабаш-Косино міжнародного пасажирського, за винятком автобусного руху - з режимом роботи з 7 до 19 за середньоєвропейським часом; Берешурань-Лужанка міжнародного пасажирського з цілодобовим режимом роботи; Тісабеч-Вилок міжнародного пасажирського з цілодобовим режимом роботи.

З метою підвищення конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників за рахунок здешевлення транспортної складової та залучення до транзиту через Україну та Угорщину вантажів, що прямують із третіх країн, в районі м. Чоп на 630 км річки Тиса вже давно пропонується здійснити будівництво річкового порту потужністю до 1 млн. тонн вантажів на рік.

В області працюють 64 дитсадки з угорською мовою, 130 загальноосвітніх навчальних заходів, одна угорська гімназія, 2 ліцеї з угорською мовою навчання та 4 ліцеї приватної форми власності, в яких навчально-виховний процес здійснюється угорською мовою.

За рахунок варіативної складової вивчення мов національних меншин угорську мову вивчають 1268 учнів. У населених пунктах, в яких компактно проживають національні меншини і відсутні навчальні заклади з відповідними мовами, учні мають можливість вивчати мову свого народу факультативно. Педагогічні кадри для навчальних закладів, в яких навчання ведеться мовами національних меншин, готує кафедра угорської філології Ужгородського національного університету.

Характерною ознакою турботи про якнайповніше задоволення потреб національних меншин Закарпаття стало відкриття нової угорськомовної школи в селі Чомонин на Мукачівщині Президентом України В.Ющенком і Прем'єр-міністром Угорщини Ф.Дюрчанем в січні 2007 року.

І останнє, на що слід звернути увагу, - це угорсько-українська співпраця по виконанню Угоди про спрощення візового режиму між нашими країнами в рамках спільних угод України та Євросоюзу.

Ми знаємо, - Україна сподівається, що підвищення безпеки зовнішнього кордону ЄС країн-сусідів України не стане перешкодою для добросусідських відносин. Запровадження системи місцевого прикордонного руху дозволить нашим громадянам без проблем здійснювати взаємовідвідування, а підприємцям - спростити і прискорити експортно-імпорتنі операції. Характерним у прикордонних стосунках є те, що аналогів їм немає в інших країнах Євросоюзу. Адже в зону дії Угоди про малий прикордонний рух включено 384 українських та 244 угорських населених пунктів, а можливість вільного пересування матимуть 750 тис. закарпатських жителів прикордонних територій.

За словами Генерального консула Угорської Республіки в м. Ужгороді п. Вілмоша Сікловарі, певним позитивом можна вважати те, що «Євросоюз з ініціативи Угорщини вивчив можливості прикордонного співробітництва, схвалив цей досвід, і тепер малий прикордонний рух потрапив до досягнень Європейської унії».

Таблиця - Системний аналіз відмінностей угод Угорщини з Україною про малий прикордонний рух

За Угодою від 28 травня 1993 року	За Угодою від 19 вересня 2007 року
Перебування-10 днів	Перебування-90 днів
В'їзд на територію Угорської Республіки громадян Закарпатської області та в'їзд на територію України громадян Саболч- Сатмар-Берег і Гайду-Бігар областей Угорської Республіки, які постійно там проживають.	В'їзд на територію Угорської Республіки громадян України, які проживають принаймні три роки в прикордонній зоні Закарпатської області (384 населені пункти) і в'їзд на територію України громадян Саболч-Сатмар-Берег і Гайду-Бігар та частини Боршод-Абауй-Земпін областей Угорської Республіки (244 населені пункти).

<p>Пункти спрощеного пропуску:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дзвінкове-Лонья. 2. Косино-Барабаш 3. Лужанка-Берегшурань 4. Вилок-Тісабеч 	<p>Прикордонні жителі можуть перетинати кордон через прикордонні пункти пропуску, відкриті для міжнародного пасажирського сполучення, а також через пункти пропуску, відкриті для місцевого прикордонного руху</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чоп-Загонь 2. Саловка-Еперонке 3. Дзвінкове-Лонья. 4. Косино-Барабаш 5. Лужанка-Берегшурань 6. Вилок-Тісабеч <p>А також створення нових пунктів пропуску: Велика Паладь-Мала Паладь; Соломоново- Дьєречке.</p>
<p>Документи на право перегинання державного кордону у спрощеному порядку видаються компетентними органами Сторін (паспортний відділ).</p>	<p>Органи, уповноважені приймати заяви про оформлення дозволів на спрощений перегин кордону: Генеральне консульство України в Ніредьгазі; Генеральне консульство Угорської Республіки у м. Ужгород; Консульство Угорської Республіки у м. Берегово.</p>

Результатом проаналізованого матеріалу можуть стати наступні пропозиції:

1. Домагатись більш ефективного використання на території України розгалуженої транспортної мережі європейської залізничної колії на ділянках Чоп-Ужгород, Чоп-Мукачево, Чоп-Королево.

* Цит. за виданням: Карпатський регіон та його роль у забезпеченні безпеки і співробітництва в Європі: Матеріали міжнародної конференції / Гол. ред. С. І. Мітряєва. — Ужгород: Ліра, 2008. — С. 89-90.

(Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 9-10 квітня 2009р.). — Донецьк: Донецький державний університет управління, 2009. — С. 9-19.)